

Uluslararası İzmir Festivali 1987-2022 Programları

Programmes of the International Izmir Festival from 1987 to 2022

Tolga Yüksel, *Müzik Bölümü, Hacettepe Üniversitesi*

Gözde Yüksel, *Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Necmettin Erbakan Üniversitesi*

Özet

Ülkemizin en önemli ve kapsamlı sanat festivallerinden biri olan Uluslararası İzmir Festivali'nin uzun yıllardır İzmir'e ve ülkemiz sanat hayatına pek çok yönden katkı sağladığı düşünülmektedir. Bu araştırmada ise sanatsal etkinliklerin ülkemizde yaygın hale getirilmesinde festivallerin büyük katkısı olduğu varsayımından yola çıkarak, festivalde gerçekleşen etkinliklerin sanat türleri, etkinliklerin gerçekleştiği mekânlar ve ilçeler, konserlerde yer alan müzik türleri ve konserlere katılan icracılar bakımından incelenmesi amaçlanmıştır. Amaca ilişkin durumu kapsamlı bir şekilde incelemek üzere, betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Bu kapsam çerçevesinde 1987-2022 yılları arasında gerçekleşmiş Uluslararası İzmir Festivali'ne ait tüm festival programlarına ulaşılmış ve programlar doküman incelemesi yapılarak incelenmiştir. Elde edilen verilerin analizinde betimsel istatistiksel bir analiz olarak frekans ve yüzde dağılımlarından yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda; İlki 1987 yılında düzenlenen Uluslararası İzmir Festivali'nde müzik, dans, tiyatro, opera ve müzikal sanat türlerinde toplam 356 etkinliğin gerçekleştiği, festival düzenlenmeye başladığından beri sanat türü bakımından müzik ve dans etkinliklerinin diğer türlere oranla belirgin bir farkla festivalde daha çok yer aldığı sonucuna varılmıştır. Festival etkinlikleri 36 farklı mekânda gerçekleşmiş ve bu mekânların çoğunun İzmir'in kültürel mirası mekanlar olduğu saptanmıştır. Düzenlenen etkinlikler en çok Selçuk, Konak ve Çeşme ilçelerinde gerçekleştirilmiştir. Festivalde günümüze kadar 264 konser gerçekleştirilmiş, bu konserlerde en geniş yer tutan müzik türü Klasik Batı Müziği, en az yer verilen tür ise Bando Müziği olmuştur. Son olarak festivale katılan yabancı icracı sayısının yerli ve karma icracılardan daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar sözcükler: İzmir, festival, etkinlik, kültür, sanat, müzik.

Akademik disiplin(ler)/alan(lar): Güzel sanatlar, sahne sanatları, müzik.

Abstract

The International Izmir Festival is one of the most important and comprehensive art festivals in our country and it has been contributing to the art life of city and country in many ways for years. In this study, assuming that festivals make a great contribution to the spread of art events in our country, it is aimed to examine the art branches of the events, the places and districts of the events, the music types of the concerts and the performers of these concerts. For this purpose, a descriptive survey model was used to comprehensively examine the situation. In this context, all the festival programs of the International Izmir Festival, which took place between 1987-2022, were sourced and examined by document analysis. Frequency and percentage distributions, which is a descriptive statistical analysis, were used in the analysis of the obtained data. The International Izmir Festival was established in 1987, and the research finds that a total of 356 events were performed in the genres of music, dance, theatre, opera and musical arts. Festival events featured in 36 different locations and most of them were determined to be among the cultural heritage sites of Izmir. The events were mostly organized in Selçuk, Konak and Çeşme districts. 264 concerts have been organized in the festival from past to present and in these concerts, classical music is the most common genre of music, while band music is the least common genre. Finally, it has been concluded that the number of foreign performers participating in the festival is more than local and mixed performers.

Keywords: Izmir, festival, event, culture, art, music.

Academical disciplines/fields: Fine arts, performing arts, music.

- **Sorumlu Yazar:** Tolga Yüksel, Müzik Bölümü, Ankara Devlet Konservatuvarı, Hacettepe Üniversitesi.
- **Adres:** Hacettepe Üniversitesi, Beytepe Kampüsü, Üniversiteler Mahallesi, 06800 Çankaya, Ankara.
- **e-posta:** tolga.yuksel@hacettepe.edu.tr
- **ORCID:** 0000-0001-6614-251X
- **Çevrimiçi yayın tarihi:** 20.09.2022
- **doi:** 10.17484/yedi.1144092

Geliş tarihi: 15.07.2022 / **Kabul tarihi:** 02.09.2022

1. Giriş

Festival, Latince festa ve festivus sözcüklerinden türetilmiş bir kelimedir ve günümüzde bir kişinin ya da unutulmaz bir olayın yıl dönümü; manevi ya da dünyevi bir zaman dilimi; belirli bir mahsulün hasadı, güzel sanatlar alanında bir yazar, tür veya kitle iletişim aracını (Örneğin; Shakespeare, müzik, sinema gibi) içeren bir dizi performans; ya da genel bir eğlence veya şenlik festival kelimesi ile betimlenebilir (Falassi, 1997, s. 296). Festival kavramı; belirli bir odak noktası ile etkinliklerin periyodik bir dönemde gerçekleştirilmesi olarak tanımlanabilir. Cudny'e (2004, s. 644) göre; özel olarak belirlenmiş bir zamanda ve günlük rutinin dışında gerçekleşmesi, sosyal bir durum olması, sosyal kimliğin ve sermayenin oluşmasını mümkün kılması, insan ilişkilerini güçlendirmesi ve toplulukları konsolide etmesi, eğlence ile birleştirilmiş halka açık bir kutlama olması, belli ve baskın bir tema etrafında düzenlenmesi, tek seferlik veya düzenli bir olay olması, bir yarışma veya araştırma ile birleştirilebilmesi, genel olarak insan kültürü ile ilgili olması ve kültürel mirasın bir parçası olması festivali oluşturan özelliklerdir. Aguado ve diğerlerine (2021, s. 310) göre ise festivaller ekonomik, sosyal ve kültürel değerler üretir. İstihdam ve gelir kaynağı yaratarak ekonomik, çeşitlilik ve hoşgörü gibi değerlerin ön plana çıkmasıyla farklı etnik ve sosyo-ekonomik geçmişlere sahip kişiler arasında olumlu kültürel etkileşimler kurarak sosyal, bir toplumun soyut mirasını yansıtan, kültürel ve sanatsal ifadelerle kültürel değerler üretilmektedir. Sanatsal etkinlikler, kültürel unsurlar ve bölgeye özgü unsurlar, festivallerin kapsamına girmektedir (Keleş vd., 2020, s. 229). Sanat ve müziğin festivaller kapsamında olması son derece olağan bir durum olarak karşımıza çıksa da literatür tarandığında bu içeriği kapsayan metinlerin azlığı dikkat çekmektedir. Son otuz yılda bu kapsamdaki festivallerin sayısında artış olmasına rağmen, festivaller hakkındaki bilgilerde eksiklikler göze çarpmaktadır (Négrier vd., 2013, s. 25). Oysa ki kültürel ve sanatsal kavuşma ortamları olarak nitelendirilebilecek festivallerin, gerçekleştirildiği bölgeye olan katkıları bilinmektedir. "Ulusal ve uluslararası düzeyde gerçekleştirilen etkinlikler etkinliğin gerçekleştiği bölgenin çekiciliğini artırmaktadır" (Polat vd., 2013, s. 71). Kentsel festivaller, sadece şehirlerde gerçekleşen festivaller değil, şehirlerin festivalleridir; kentsel kimlik, yaşam biçimleri ve değerlerinden yola çıkarak bir arada tutulan çok boyutlu olaylardır (Giorgi vd., 2011, s. 48). Bu sebeple bu tür etkinliklerin araştırılmaya ve incelenmeye değer pek çok yanı vardır. *Uluslararası İzmir Festivali* ülkemizde şehirlerin festivallerine verilebilecek en güçlü örneklerin başında gelmektedir. Bu yıl otuz beşincisi düzenlenen festival, yıllar süren devamlılığı ile sadece İzmir'de gerçekleşen bir festival değil, *İzmir'in festivali* olma özelliğini taşımaktadır.

Ülkemizde gerçekleştirilen uluslararası boyutlu ilk festivalin 1931 yılında İstanbul'da gerçekleştirilen *Balkan Oyunları Festivali* olduğu bilinmektedir (Tuncal, 2017, s. 18). 1936 yılına gelindiğinde ise Ulu Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün isteği üzerine düzenlenen *Balkan Halk Oyunları Festivali* göze çarpmaktadır. İstanbul'da yer alan Beylerbeyi Sarayı'nda düzenlenen festivale, Türkiye ile birlikte Yunanistan, Bulgaristan, Yugoslavya ve Romanya katılmıştır. Atatürk'ün festivalde okunan söylevinde şu ifadeler yer verilmiştir; "İnsanlıkta mutluluk işte böyle insanoğullarının birbirine yaklaşması, insanların birbirini sevmesi, hepsinin temiz duygu ve düşüncelerini birleştirmesiyle olacaktır. Bu geceki birleşik durumumuz bu insancıl idealin yüksek işaretidir. İşte bunun için ev sahibi olarak bütün değerli misafirlerimize derin sevinçlerimizi ifade ederim." (Öztürk'ten aktaran, Yılmaz, 2019, s. 31). İlerleyen yıllarda bu söylev ışığında, çeşitli devlet kurum ve kuruluşları, kısa süreli etkinlik takvimlerine sahip çeşitli etkinlikler düzenlemiştir. 1968 yılında *İstanbul Festivali İçin Teşebbüse Geçildi* başlığı ile Milliyet Gazetesi'nde yer alan habere göre; dünyanın belli başlı şehirlerinde çeşitli zamanlarda düzenlenen festivallerin bir eşinin de İstanbul'da yapılması için teşebbüse geçildiği, tanınmış sanayicilerimizden Nejat Eczacıbaşı'nın bu konudaki teşebbüsünün Turizm ve Tanıtma Bakanlığı tarafından olumlu karşılandığı ve İsvaçli bir uzmanın İstanbul'a davet edildiği belirtilmiştir. Haberde; bu festival için yüksek sermayeli bir vakfın da kurulması gerektiğinden söz edilmiştir (İstanbul Festivali İçin Teşebbüse Geçildi, 1968). Sözü edilen bu girişimler sonucunda, Dr. Nejat Eczacıbaşı öncülüğünde kurulan *İstanbul Kültür Sanat Vakfı* (İKSV) günümüze kadar süre gelen İstanbul Müzik Festivali'ni ilk kez 1973 yazında *İstanbul Festivali* adıyla düzenlemiştir. Ardından bu festivali ilki 1985 yılında düzenlenen *Uluslararası Ankara Müzik Festivali* takip etmiştir. Aynı yıl İzmir'de ise yine Eczacıbaşı ailesi öncülüğünde *İzmir Kültür Sanat ve Eğitim Vakfı* (İKSEV) kurulmuştur. Vakfın kuruluş amacı; kültür ve sanatın araştırılmasına, incelenmesine, oluşturulmasına, öğrenilmesine, öğretilmesine, korunmasına ve kitlelere yaygınlaştırılmasına yönelik her türlü girişimde bulunmak olarak tanımlanmaktadır (İksev, 2022). Bu amaç doğrultusunda İKSEV; ilki 1987 yılında *1. İzmir Uluslararası Kültür ve Sanat Festivali* adıyla gerçekleştirilen *Uluslararası İzmir Festivali'ni* düzenlemeye başlamıştır.

1.1. Uluslararası İzmir Festivali

1987 yılında ilk kez seyirciyle buluşan *Uluslararası İzmir Festivali* her yıl farklı mekanlarda, müzik ve sahne sanatlarından pek çok örneğe ev sahipliği yapmaktadır. Festival programında yer alan konser, bale ve dans gösterileri, tiyatro, opera ve müzikal türlerinde gerçekleşen etkinliklerin son yıllarda büyük bir ivme ile gelişen İzmir sanat hayatına katkısı oldukça yüksektir. Quinn (2005, s. 927) araştırmasında, festivallerde yaratılması gereken; özel, istisnai ve alışılmışın dışında bir atmosferin gerekliliğinden söz etmektedir. Uluslararası İzmir Festivali'nde gerçekleşen etkinliklerin dikkat çekici özelliklerinden biri de, festival atmosferinin şehrin tarihi mekânlarında yaratılıyor olmasıdır. Bu mekanlardan bazıları başta Selçuk da bulunan Efes Antik Kenti olmak üzere, Çeşme Açık Hava Tiyatrosu, Çeşme Kalesi ve Bergama Asklepion Tiyatrosu'dur.

Günümüzde festivaller önemli müzik icra alanlarından (Ronström vd., 2001, s. 57). Uluslararası İzmir Festivali de bu niteliği büyük ölçüde sahiplenmektedir. Özellikle festival açılış ve gala konserleri şehrin heyecanla beklenen etkinlikleri arasında yer almaktadır ve *Klasik Batı Müziği* başta olmak üzere, *Caz, Pop, Rock, Klasik Türk Müziği* ve *Dünya Müziği* icracılarını sanat severler ile buluşturmaktadır. Négrier ve diğerlerine (2013, s. 36) göre Avrupa'da da açık ara en önemli festival etkinliği müziktir ve müzik, kültürü festivalleştiren en iyi örneklerdendir. Ayrıca müzik analiz edilip sınıflandırılabilen çeşitliliği açısından da özellikle ilgi çekici olmaktadır. Klasik Müzik, Dünya Müziği, Caz ve Rock gibi müzik türleri farklı sosyal alanlara karşılık gelirken, kamu politikasıyla farklı şekillerde keşifmektedir.

Işıklı'ya (2021, s. 59) göre; yaz aylarında İzmir Devlet Senfoni Orkestrası'nın ve İzmir Devlet Opera ve Balesi'nin kapalı olması nedeniyle, Uluslararası İzmir Festivali şehir için alternatif bir sanat prodüksiyonu haline gelmiştir. Bir yaz festivali olan organizasyonda, iklimin de etkisi ile açık hava gösterilerinin şehrin tamamına yayılması sağlanmaktadır. Festival bazen Mayıs ayından Eylül ayına kadar uzanmakta ve çoğu etkinlik Haziran ortası ile Temmuz ortası arasında gerçekleşmektedir.

Aynı zamanda *Avrupa Festivaller Birliği* üyesi olan Uluslararası İzmir Festivali'nde bugüne kadar alanında ustalaşmış sanatçılar ve virtüöz sayılacak isimler sahne almıştır. 2022 yılında otuz beşincisi düzenlenen ve bugüne kadar 350'nin üzerinde etkinliğin gerçekleştiği festivalde yer alan bu isimler arasında; Amerikalı blues ustası *Ray Charles*, funk ve soul müziğin duayeni olarak bilinen Amerikalı *James Brown*, Büyük Britanya'nın yıldız pop-rock müzisyenlerinden *Chris De Burg*, *Sting* ve *Elton John*, fenomen folk müzik şarkıcısı Amerikalı *Joan Baez*, Yeni Zelanda'lı opera sanatçısı *Kiri Te Kanawa*, Kanadalı rock şarkıcısı *Byran Adams*, usta caz-flamenko gitaristi İspanyol *Paco De Lucia*, Yunan kemancı ve orkestra şefi *Leonidas Kavakos*, Latin Grammy ödüllü İspanyol şarkıcı *Concha Buika*, İsraili keman virtüözleri *Shlomo Mintz* ve *Maksim Vengerov*, Alman klarinet sanatçısı *Sabine Meyer*, İngiliz çellist *Julian Llyod Weber*, Hırvat piyanist *Ivo Pogorelich*, Venezüellalı gitarist *Alirio Diaz*, çağımızın en iyi keman virtüözlerinden biri olarak gösterilen Grammy Ödüllü *Itzhak Perlman*, Azerbaycanlı caz piyanisti, bestecisi ve şarkıcısı *Aziza Mustafa Zadeh*, ünlü Yunan tenor *Mario Frangoulis*, 15 Grammy Ödülü sahibi Amerikalı çellist *Yo - Yo Ma*, Norveçli caz saksafon sanatçısı *Jan Garbarek*, İsraili klezmer klarinet sanatçısı *Giora Feidman*, Amerikalı caz gitaristi *Al Di Meola*, Grammy Ödüllü Afrikalı şarkıcı *Cesaria Evora*, Fransız soprano *Emma Shaplin*, Dünyaca ünlü İspanyol tenor *José Careras*, Jethro Tull rock grubunun kurucusu *Ian Anderson*, 25 Grammy Ödülü sahibi efsane caz besteci ve piyanisti *Chick Corea*, İngiliz caz kemancısı *Nigel Kennedy*, ünlü pan flüt virtüözü Romanyalı *George Zamfir* ve İngiliz şarkıcı *Jane Birkin* gibi yabancı sanatçılar, Sufi müziğinin ustalarından neyzen *Kudsi Erguner*, Harika Çocuklar Yasası ile yurt dışında eğitim aldıktan sonra dünyanın sayılı müzisyenleri arasında gösterilen piyano virtüözü *İdil Biret* ve keman virtüözü *Suna Kan*, Devlet Sanatçısı ünvanlı flüt virtüözü ve eğitimcisi *Gülşen Tatu*, ülkemizin uluslararası üne sahip piyano ikilisi *Güher-Süher Pekinel*, Devlet Sanatçısı piyanist *Gülsin Onay*, dünyaca ünlü ödüllü piyanist ve bestecimiz *Fazıl Say* gibi yerli sanatçılar yer almaktadır. Festivalin önemli unsurlarından olan orkestra konserlerine ise; *Royal Filarmoni Orkestrası*, *Berlin Filarmoni Orkestrası*, *Viyana Filarmoni Orkestrası*, *Royal Concertgebouw Orkestrası*, *Moskova Senfoni Orkestrası*, *St. Petersburg Filarmoni Orkestrası*, *Berlin Oda Orkestrası*, *Leipzig Gewendhaus Bach Orkestrası*, *I Musici Oda Orkestrası*, *The Philharmonia*, *Arturo Toscanini Filarmoni Orkestrası*, *Çek Filarmoni Orkestrası*, *Orchestra de Paris* gibi yabancı orkestralar ve *İzmir Devlet Senfoni Orkestrası*, *İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası*, *Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası*, *Borusan İstanbul Filarmoni Orkestrası*, *Tekfen Filarmoni Orkestrası* gibi ülkemizin değerli orkestraları katkı sağlamıştır. Bu orkestralar; *Zubin Mehta*, *Sir Simon Rattle* *Yuri Temirkanov*, *Lorin Maazel*, *Myung-Whun Chung*, *Leonard Slatkin*, *Vladimir Ashkinazy*, *Esa-Pekka Salonen*, *Ola Rudner*, *Daniela Gatti*, *David Gimenez*, *Tolga Kashif*, *Rafael Fruchbeck de Burgos*, *Herbert Blomstedt* ve *Alexander Rudin* gibi yabancı, *Emre Aracı*, *İbrahim Yazıcı*, *Erol Erdinç*, *Rengim Gökmen*, *Gürer Aykal* ve *Hikmet Şimşek* gibi Türk şefler yönetiminde sahne almıştır.

Ülkemizin en önemli ve kapsamlı sanat festivallerinden biri olan Uluslararası İzmir Festivali'nin uzun yıllardır ülkemiz sanat hayatına pek çok yönden katkı sağladığı düşünülmektedir. Bu çalışmada ise sanatsal etkinliklerin ülkemizde yaygın hale getirilmesinde festivallerin büyük katkısı olduğu varsayımından yola çıkarak, festivalde gerçekleşen etkinliklerin önemli görülen bazı boyutlarda incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıda belirlenen araştırma sorularına cevap aranmıştır:

- Festivalde gerçekleşen etkinliklerin sanat türüne göre dağılımı nedir?
- Festivalde yer alan etkinlikler hangi mekânlarda gerçekleştirilmiştir?
- Festivalde gerçekleşen etkinliklerin İzmir ilçelerine dağılımı nedir?
- Festivalde yer alan konserlerin müzik türüne göre dağılımı nedir?
- Festival konserlerine katılan icracıların durumu nedir?

2. Yöntem

Araştırmada, amaca ilişkin durumu kapsamlı bir şekilde incelemek üzere, betimsel tarama modeli kullanılmıştır. "Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır" (Karasar, 2014, s. 77). Bu kapsam çerçevesinde 1987-2022 yılları arasında gerçekleşmiş Uluslararası İzmir Festivali'ne ait tüm festival programlarına ulaşılmış ve programlar doküman incelemesi yapılarak incelenmiştir. Doküman incelemesi, "araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır" (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 189). Elde edilen verilerin analizinde betimleyici istatistiksel bir analiz olarak frekans ve yüzde dağılımlarından yararlanılmıştır. Çözümlenen veriler araştırma soruları bağlamında tablo ve şekiller kullanılarak gösterilmiş ve açıklanmıştır.

3. Bulgular

3.1. Festivalde Yer Alan Etkinliklerin Sanat Türleri

Uluslararası İzmir Festivali'nde bugüne kadar yer alan etkinliklerin sanat türlerine göre dağılımı Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Festivalde yer alan sanat türlerinin yıllara göre dağılımı.

Yıl	Müzik	Dans	Tiyatro	Opera	Müzikal	Diğer	Toplam
1987	5	3	1	1		1	11
1988	12	4	1		2		19
1989	9	2		1			12
1990	5	3	1		1		10
1991	5	1	1				7
1992	6	1			1		8
1993	5	1	1				7
1994	4	2	1		1		8
1995	5	1	1				7
1996	7	1	1				9
1997	6	1	1				8
1998	10	2	1				13
1999	9	1	1				11
2000	11	2		1		1	15
2001	7	2	1				10
2002	5	2	1			1	9
2003	5	1	2	1			9
2004	6	1	1				8
2005	8	1					9
2006	12	1	3	1			17
2007	6	2	1				9
2008	9						9
2009	7						7
2010	10	1	1	1			13
2011	8	3					11

Tablo 1. Festivalde yer alan sanat türlerinin yıllara göre dağılımı. (devamı)

Yıl	Müzik	Dans	Tiyatro	Opera	Müzikal	Diğer	Toplam
2012	12	1	1			1	15
2013	7	1					8
2014	8	1					9
2015	9	2					11
2016	9		1				10
2017	8	1	1				10
2018	9	1					10
2019	9	1				1	11
2021	5	1					6
2022	6	3				1	10
f	264	51	24	6	5	6	356
%	74,15	14,37	6,76	1,69	1,41	1,69	100

Buna göre; 1987 yılından 2022 yılına uzanan süreçte, festivalde; müzik, dans, tiyatro, opera, müzikal ve diğer olmak üzere toplam 356 etkinliğin gerçekleştiği görülmektedir. Gerçekleştirilen bu etkinliklerin %74,15'ini (f:264) müzik, %14,37'sini (f: 51) dans, %6,76'sını (f:24) tiyatro, %1,69'unu (f:6) opera, %1,41'ini (f:5) müzikal, 1,69'unu (f:6) ise diğer sanatsal türler oluşturmuştur. Verilere göre festival düzenlenmeye başladığından beri sanat türü bakımından müzik ve dans etkinliklerinin diğer türlere oranla belirgin bir farkla festivalde daha çok yer aldığı söylenebilir. Ayrıca yıllara göre sanat türlerinin festivalde yer alma durumuna bakıldığında dikkat çeken önemli noktalar olduğu anlaşılmıştır. İlk olarak müzik türü etkinlikleri festivalin gerçekleştiği tüm yıllarda en yüksek dağılıma sahiptir. Dans türü etkinliklere de 2008, 2009 ve 2016 yılları hariç diğer tüm yıllarda, müzik türüne göre oldukça düşük olsa da festivalde düzenli bir şekilde yer verilmiştir. Tiyatro türü sanat etkinlikleri ise 2006 yılına kadar belirli bir düzen içerisinde festivalde yer almış ancak 2007 yılından itibaren düşüşe geçmiştir. Son 4 yıldır tiyatro türü sanat etkinliği festivalde yer almamaktadır. Opera türü sanat etkinliklerinin ise festival tarihi boyunca yalnızca 6 kez sahnelenmiş olduğu ve 2011 yılından itibaren opera sanatına yönelik etkinliklerin festivalde görülmediği dikkat çekmektedir. Müzikaller ise bu festivalde 1995 yılına kadar yer almış ve o yıla kadar 5 kez sahnelenmiştir. 1995 yılından beri festivalde müzikal sahnelenmemektedir. Tabloda diğer etkinlikler olarak görünen etkinliklerin içeriği ise şu şekildedir; Sema Gösterisi (1987), Lirik Tarih Gösterisi (2000), Gladyatör Gösterisi (2002), Enstalasyon (2012), Film gösterimi (2019), Workshop (2022).

3.2. Festival Etkinliklerinin Gerçekleştirildiği Mekânlar

Uluslararası İzmir Festivali'nde gerçekleştirilen sanatsal etkinlikler Tablo 2'de gösterilen mekânlarda gerçekleştirilmiştir. Bazı etkinliklerin farklı mekânlarda yeniden sahnelenmiş olması sebebiyle bu bölümde etkinlik toplam frekansı artmıştır.

Tablo 2. Festival etkinliklerinin gerçekleştirildiği mekânların dağılımı.

No	Mekân	f	%
1	Efes Antik Tiyatro, Selçuk	102	28,25
2	Kültürpark Açık Hava Tiyatrosu, Konak	66	18,28
3	Efes Celsus Kütüphanesi, Selçuk	46	12,74
4	Ahmed Adnan Saygun Sanat Merkezi, Konak	38	10,53
5	Çeşme Açık hava Tiyatrosu, Çeşme	20	5,54
6	Çeşme Kalesi, Çeşme	17	4,71
7	Agora, Konak	7	1,94
8	Atatürk Kültür Merkezi, Konak	7	1,94
9	Sabancı Kültür Merkezi, Konak	6	1,66
10	Gündoğdu Meydanı, Konak	6	1,66
11	Asklepion Tiyatrosu, Bergama	4	1,11
12	Karşıyaka Açık hava Tiyatrosu, Karşıyaka	4	1,11
13	St. Policarp Kilisesi, Konak	3	0,83
14	Kadifekale, Buca	3	0,83

Tablo 2. Festival etkinliklerinin gerçekleştirildiği mekânların dağılımı. (devamı)

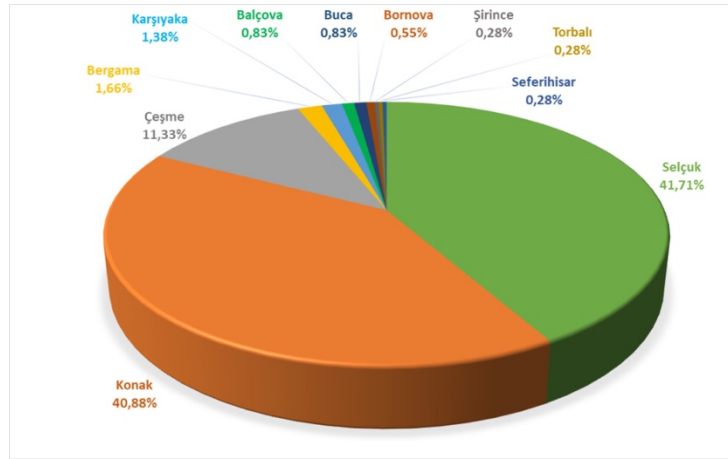
No	Mekân	f	%
15	İ.E.Ü. Açık hava Gösteri Merkezi, Balçova	3	0,83
16	Abacıoğlu Han, Konak	2	0,55
17	Efes Meryem Ana Evi, Selçuk	2	0,55
18	İsmet İnönü Sanat Merkezi, Konak	2	0,55
19	Elhamra Sahnesi, Konak	2	0,55
20	İKSEV Müzik Müzesi, Konak	2	0,55
21	Ayavukla Kilisesi, Konak	2	0,55
22	İzmir Sigara Fabrikası, Konak	2	0,55
23	D.T. Konak Sahnesi, Konak	2	0,55
24	Kızlarağası Hanı, Konak	1	0,28
25	Bornova Amfi Tiyatro, Bornova	1	0,28
26	Bornova Kültür ve Sanat Merkezi, Bornova	1	0,28
27	Bazilika Güney Kule, Bergama	1	0,28
28	Kızıl Avlu-Bazilika, Bergama	1	0,28
29	Metropolis Antik Tiyatrosu, Torbalı	1	0,28
30	Uşakizade Latife Hanım Köşkü, Karşıyaka	1	0,28
31	Çeşme Kilisesi, Çeşme	1	0,28
32	Sığacık Kaleiçi, Seferihisar	1	0,28
33	Çeşme Kervansaray, Çeşme	1	0,28
34	Çeşme Marina, Çeşme	1	0,28
35	Aya Haralambos Kilisesi, Çeşme	1	0,28
36	St. John Baptist Kilisesi, Şirince	1	0,28
Toplam		361	100

Etkinliklerin gerçekleştirildiği mekânlara bakıldığında İzmir’de yer alan toplam 36 farklı mekânın festival etkinliklerinde kullanıldığı görülmektedir. Bu mekânlarda festival kapsamında bugüne kadar toplam 361 etkinlik gerçekleştirilmiştir. En yüksek oranda ve sırasıyla bu etkinliklerin; %28,25’i (f:102) Efes Antik Tiyatro’da, %18,28’i (f:66) Kültürpark Açık Hava Tiyatrosu’nda, %12,74’ü (f:46) Efes Celsus Kütüphanesi’nde, %10,53’ü (f:38) Ahmed Adnan Saygun Sanat Merkezi’nde, %5,54’ü (f:20) Çeşme Açık Hava Tiyatrosu’nda, %4,71’i (f:17) Çeşme Kalesi’nde gerçekleşmiştir. Diğer mekânlara bakıldığında etkinlik dağılımı düşük olsa da çeşitlilik bakımından fazla sayıda mekânın festivalde aktif bir şekilde kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan etkinliklerin gerçekleştirildiği mekânların tarihi dokusuna göre bir değerlendirme de yapabilmek mümkündür. Başta Efes Antik Tiyatro olmak üzere Efes Celsus Kütüphanesi, Çeşme Açık Hava Tiyatrosu, Çeşme Kalesi, Agora, Asklepion Tiyatrosu, St. Policarp Kilisesi, Kadifekale, Abacıoğlu Han, Efes Meryem Ana Evi, Ayavukla Kilisesi, Kızlarağası Hanı, Bazilika Güney Kule, Kızıl Avlu-Bazilika, Metropolis Antik Tiyatrosu, Uşakizade Latife Hanım Köşkü, Çeşme Kilisesi, Sığacık Kaleiçi, Çeşme Kervansaray, Aya Haralambos Kilisesi, St. John Baptist Kilisesi’nin yer aldığı 20 mekân aynı zamanda İzmir’in kültür mirasları arasındadır.

3.3. Festivalde Gerçekleşen Etkinliklerin İzmir İlçelerine Dağılımı

Festival etkinliklerinin gerçekleştiği İzmir İlçelerine ilişkin dağılım Şekil 1’de gösterilmiştir.

Festival etkinliklerinin İzmir İlçelerine dağılımına bakıldığında, etkinliklerin 11 ilçede gerçekleştirildiği görülmektedir. Yüzdelerle dağılım oranları ise; Selçuk, %41,71, Konak; %40,88, Çeşme; %11,33, Bergama; %1,66, Karşıyaka; %1,38, Balçova; %0,83, Buca; %0,83, Bornova; %0,55, Şirince; %0,28, Torbalı; %0,28, Seferihisar %0,28 şeklindedir. Bu dağılıma göre festival etkinliklerinin farklı bölgelere yayılmış olduğu görülse de etkinliklerin ağırlıklı olarak Selçuk, Konak ve Çeşme’de gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Geniş çapta düzenlenen ve yüksek katılım olanağı sağlanması beklenen etkinliklerde, festival etkinliklerine uygun niteliklere sahip mekânların daha çok bu ilçelerde olması, dağılımın bu bölgelerde yüksek olmasının nedeni olabileceği gibi söz konusu ilçelerin aynı zamanda İzmir turizminin en canlı bölgeleri olması da önemli bir etken olabilir.



Şekil 1. Festival mekânlarının ilçelere göre dağılımı.

3.4. Festivalde Yer Alan Konserlerin Müzik Türleri

Uluslararası İzmir Festivali'nde bugüne kadar yer alan konserlerin yıllara ve müzik türlerine göre dağılımı Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Festivalde yer alan konserlerin müzik türlerine göre dağılımı.

Yıl	Klasik Müzik	Caz / Blues	Flamenko / Latin	Etnik	Klasik Türk Müziği	Rock / Soul	Pop / Folk	Bando Müziği	Toplam
1987	2	1	1		1				5
1988	8	2			1		1		12
1989	8						1		9
1990	3		1				1		5
1991	4					1			5
1992	4		1			1			6
1993	3		1			1			5
1994	4								4
1995	3	1					1		5
1996	5		1					1	7
1997	2	1		1	1		1		6
1998	7	2		1					10
1999	3	2		1	1	2			9
2000	9	1		1					11
2001	3	2				2			7
2002	4			1					5
2003	5								5
2004	4		1		1				6
2005	5			1			2		8
2006	8	1		1	1			1	12
2007	2	1		1	1	1			6
2008	7	1			1				9
2009	6			1					7
2010	8	1	1						10
2011	7					1			8

Tablo 3. Festivalde yer alan konserlerin müzik türlerine göre dağılımı. (devamı)

Yıl	Klasik Müzik	Caz / Blues	Flamenko / Latin	Etnik	Klasik Türk Müziği	Rock / Soul	Pop / Folk	Bando Müziği	Toplam
2012	9		1	1	1				12
2013	7								7
2014	8								8
2015	7	1	1						9
2016	8		1						9
2017	5	1		1	1				8
2018	8	1							9
2019	6	1	1		1				9
2021	4		1						5
2022	4	1	1						6
f	190	21	13	11	11	9	7	2	264
%	71,97	7,95	4,92	4,17	4,17	3,41	2,65	0,76	100

Festival'de 1987 ile 2022 arasında gerçekleşen 264 konser etkinliğinin müzik türlerine göre dağılımına bakıldığında, konserlerin %71, 97'sinin (f:190) Klasik Batı Müziği, %7,95'inin (f:21) Caz/Blues, %4,94'ünün (f:13) Flamenko/Latin, %4,17'sinin (f:11) Etnik, %4,17'sinin (f:11) Klasik Türk Müziği, %3,41'inin (f:9) Rock/Soul, %2,65'inin (f:7) Pop/Folk, %0,76'sının (f:2) ise Bando Müziği türünde olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre belirgin bir farkla festivalde en çok Klasik Batı Müziği konserlerine yer verildiği, en az yer verilen türün ise Bando Müziği olduğu belirlenmiştir. Yıllara göre müzik türlerine bakıldığında ise özellikle bazı müzik türlerinin durumu dikkat çekmektedir. İlk olarak, Klasik Batı Müziği'nin festivaldeki ağırlığı hiç azalmamıştır. Caz/Blues türünde konserler ise 2002-2007 ile 2011-2015 yılları arasında uzunca bir süre yapılmamıştır. Flamenko/Latin türünde konserler ise 1997-2005 yılları ile 2005-2010 yılları arasında festivalde yer almamıştır. Etnik müziğin festival kapsamına girişi ise festivalin başladığı yıldan tam 10 yıl sonra 1997'de gerçekleşmiş, takip eden yıllarda bu türe ait örnekler yer verilmiş olmasına rağmen 2018'den itibaren bu türde herhangi bir konser yapılmamıştır. Festivalin ilk yıllarında kapsam içerisinde yer almasına rağmen uzun yıllardır bazı müzik türlerine yönelik konserlerin festivalde yer almaması dikkat çeken diğer bir husustur. Rock/Soul müzik türünde 2012, Pop/Folk 2006, Bando Müziği ise 2007 yılından günümüze konser etkinliklerinde yer almayan müzik türleridir.

3.5. Konserlere Katılan İcracılar

Araştırma bulgularının bu bölümünde, festival kapsamında bugüne kadar gerçekleşen konserlerde yer alan sanatçılar ve müzik gruplarının kodlamaları yerli, yabancı ve karma icracılar olarak gruplandırılmıştır. Sanatçıların dağılımı Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Konserlere katılan yerli ve yabancı icracıların dağılımı.

Yıl	Yerli	Yabancı	Karma
1987	2	3	
1988	3	9	
1989	2	6	1
1990	1	4	
1991	2	3	
1992	1	4	1
1993	1	4	
1994	2	2	
1995	1	4	
1996	3	3	1
1997	2	4	
1998	1	9	
1999	1	6	2
2000	4	6	1

Tablo 4. Konserlere katılan yerli ve yabancı icracıların dağılımı. (devamı)

Yıl	Yerli	Yabancı	Karma
2001		7	
2002	2	3	
2003	1	4	
2004	2	4	
2005	2	6	
2006	3	8	1
2007	1	5	
2008		8	1
2009		7	
2010		8	2
2011		8	
2012		9	3
2013	1	6	
2014	2	6	
2015		7	2
2016	3	6	
2017	2	6	
2018	3	5	1
2019	3	6	
2021	1	4	
2022	2	3	1
f	54	193	17
%	20,69	73,11	6,51

Tablo 4'e göre 1987 yılından günümüze festival konserlerine katılan icracıların %20,69'u (f:54) yerli, %73,11'i (f:193) yabancı ve son olarak %6,51'i (f:17) karma sanatçı ve müzik gruplarından oluşmaktadır. Yabancı icracı dağılımının yüksek olması nedeniyle festivalin uluslararası olma niteliğini yıllar içerisinde hiç kaybetmediği söylenebilir. Ancak 2008-2013 yılları arasında, karma etkinlikler dışında, doğrudan ülkemizi temsil eden herhangi bir sanatçı veya müzik grubunun festivalde yer almamış olması dikkat çekicidir.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmada, Uluslararası İzmir Festivali; festivalde yer alan sanat türleri, etkinliklerin gerçekleştiği mekânlar ve ilçeler, konserlerde yer alan müzik türleri ve konserlere katılan icracılar bakımından incelenmiş ve aşağıda belirtilen şu sonuçlara varılmıştır:

İlki 1987 yılında düzenlenen Uluslararası İzmir Festivali'nde 5 sanat türünde toplam 356 etkinlik gerçekleşmiştir. Bu türler müzik, dans, tiyatro, opera ve müzikallerdir. Festival düzenlenmeye başladığından beri sanat türü bakımından müzik (f:264) ve dans (f: 51) etkinlikleri diğer türlere oranla belirgin bir farkla festivalde daha çok yer almıştır. 2013 yılından günümüze tiyatro yalnızca 2 kez, opera ve müzikaller ise hiç sahnelenmemiştir. Bu nedenle 2013 ve sonrası için tiyatro, opera ve müzikal türünün festival kapsamından çıktığı ve festivalin daha çok müzik ve dans etkinliklerine yer verdiği söylenebilir. Müziğin diğer tüm sanat türleri arasında festivalin en geniş bölümünü kaplıyor olması müziğin doğal yapısından ileri gelen ve geniş kitleleri etkileme gücü yüksek bir sanat türü olmasından ileri geldiği düşünülmektedir. Bu durumu benzer şekilde ifade eden iki ayrı çalışmaya rastlanmıştır. Kurtuldu'ya göre (2021, s. 43) tüm sanat dalları içinde, insan ruhu üzerinde en derin etkiyi bırakan sanat, müzik sanatıdır. Biber Öz'e göre (2001, s. 102) ise; müzik, insandan insana uzanan evrensel bir dildir ve dili, dini ayrı insanları aynı ezgide birleştirecek güce sahiptir. Müziğin bu özelliği ona diğer sanat dalları içinde ayrı bir yer ve ayrıcalık vermiştir.

Etkinlikler, İzmir'in değişik bölgelerinde yer alan toplam 36 farklı mekânda gerçekleştirilmiştir. En yüksek oranda ve sırasıyla bu etkinliklerin; Efes Antik Tiyatro'da (f:102), Kültürpark Açık Hava Tiyatrosu'nda (f:66), Efes Celsus Kütüphanesi'nde(f:46), Ahmed Adnan Saygun Sanat Merkezi'nde (f:38), Çeşme Açık Hava Tiyatrosu'nda (f:20), Çeşme Kalesi'nde (f:17) gerçekleştiği anlaşılmıştır. Diğer mekânlarda etkinlik sayısı düşük olsa da çeşitlilik bakımından fazla sayıda mekânın festivalde aktif bir şekilde kullanılmış olduğu belirlenmiştir. Etkinliklerin gerçekleştirildiği mekânların 20'si İzmir'in tarihi değerleridir. Başta Efes Antik Tiyatro olmak üzere Efes Celsus Kütüphanesi, Çeşme Açık hava Tiyatrosu, Çeşme Kalesi, Agora, Asklepion Tiyatrosu, St. Policarp Kilisesi, Kadifekale, Abacıoğlu Han, Efes Meryem Ana Evi, Ayavukla

Kilisesi, Kızlarağası Hanı, Bazilika Güney Kule, Kızıl Avlu-Bazilika, Metropolis Antik Tiyatrosu, Uşakizade Latife Hanım Köşkü, Çeşme Kilisesi, Sığacık Kaleiçi, Çeşme Kervansaray, Aya Haralambos Kilisesi, St. John Baptist Kilisesi aynı zamanda İzmir'in kültür mirasları arasındadır. Festival komitesinin etkinliklerin gerçekleştirildiği mekânların seçimi konusunda hem festivalin sürekliliğinin sağlanması hem de festivale olan ilginin yüksek tutulması gibi noktalarda doğru ve örnek kararlar aldığı düşünülmektedir. Festival etkinliklerinin bu mekânlarda gerçekleşiyor olması, bölge tarihini ve kültürünü canlandırabileceği gibi aynı zamanda bölgeye sosyo-ekonomik katkılar sağlayabilir. Aguado ve diğerleri (2021, s. 314) festival yöneticilerinin, yönetimlerindeki dört ana faaliyetten bahsederken, festivalin sürdürülebilirliğinin merkezinde soyut mirasın ortaya konmasının önemli olduğunu ve bu nedenle, yerel bölge ile bağ kurulması gerektiğini ifade etmiştir. Diğer yandan;

Geçmişten günümüze ulaşan geleneksel dokunun yaşatılma olasılığı, bu tarihi, doğal ve kültürel öğelerin yaşatılması ile mümkündür. Kültürel miras varlıklarının bir çekicilik unsuru olarak kullanılması ve toplumumuza ait bu potansiyelden fayda sağlanması, gerçekleştirilmesi gereken en önemli amaçlardandır. Bu sebeple kültürel miras varlıklarına yönelik düzenlenecek festival gibi etkinliklere ihtiyaç duyulmaktadır. (Atak vd., 2017, s. 1407)

Ayrıca festivalde etkinliklerin gerçekleştiği diğer mekânlara bakıldığında belediyeler ile Kültür ve Turizm Bakanlığınca festivale destek verildiği de anlaşılmıştır. Devletlerin sanat ve kültür politikalarının milletlerin uygarlığı ve çağdaşlığına etkisi göz önüne alındığında, kültürel ve sanatsal etkinliklerin mümkün olduğunca desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir. Tuncal (2017, s. 72) devletin kültür politikalarına, eğitim politikalarına ve sanat kurumlarına mutlak destek vermesi gerektiğine değinen sayısız örnekten biridir.

Araştırmada festival etkinliklerinin İzmir'in 11 ilçesine; Selçuk, %41,71, Konak; %40,88, Çeşme; %11,33, Bergama; %1,66, Karşıyaka; %1,38, Balçova; %0,83, Buca; %0,83, Bornova; %0,55, Şirince; %0,28, Torbalı; %0,28, Seferihisar %0,28 dağıldığı ve etkinliklerin ağırlıklı olarak Selçuk, Konak ve Çeşme'de gerçekleştiği sonucuna varılmıştır. Geniş çapta düzenlenen ve yüksek katılım olanağı sağlanması beklenen etkinliklerde, festival etkinliklerine uygun niteliklere sahip mekânların daha çok bu ilçelerde olması, dağılımın bu bölgelerde yüksek olmasının nedeni olabileceği gibi söz konusu ilçelerin aynı zamanda İzmir turizminin en canlı bölgeleri olması da önemli bir etken olabilir. Festivallerin önemli bir özelliğinin de bölge halkına ve bilhassa gençlere sağladığı sosyo-ekonomik katkı düşünüldüğünde, büyük şehirlerde düzenlenen etkinliklerin, şehrin olabildiğince fazla bölgesine uzanmasının olumlu etkileri olabilir. Ballantyne ve diğerleri de (2014, s. 66) festivalleri; gençlerin müzikal bir deneyime dalarak, olumlu psikolojik ve sosyal faydalar sağlayabildiği etkinlikler olarak tanımlamıştır.

Araştırmanın diğer bir sonucu ise festivalde 1987 ile 2022 arasında 264 konser etkinliğinin gerçekleşmiş olmasıdır. Bu konserlerin Klasik Batı Müziği (f:190), Caz/Blues (f:21), Flamenko/Latin (f:13), Etnik (f:11), Klasik Türk Müziği (f:11), Rock/Soul (f:9), Pop/Folk (f:7), Bando Müziği (f:2) türlerinde olduğu saptanmıştır. Buna göre belirgin bir farkla, festivalde en çok Klasik Batı Müziği konserleri yer verilmiş ve bu türün ağırlığı ilerleyen yıllarda hiç azalmamıştır. Avrupa'da yürütülen ve 390 festival içerdiğinde, müzik türlerine değinen başka bir araştırmada (Négrier vd., 2013, s. 48) yine Klasik Batı Müziği'nin diğer türlere oranla daha fazla seslendirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmalardaki benzer sonuçlar, senfonik büyük orkestraların festivaller de hem sanatsal hem de görsel olarak görkemli müzik toplulukları olarak tercih edilmesinden ileri geliyor olabilir.

Festivalde en az yer verilen tür ise Bando Müziği'dir. Bandoların ve bando müziğinin bakır üflemeli ve vurmali çalgılardan oluşan geniş müzik toplulukları olarak festivallere ayrı bir renk katacağı düşünüldüğünden, konser etkinliklerinde sayıca en düşük müzik türleri arasında yer almış olması şaşırtıcı bulunmuştur. İzmir; belediyelerine ait bandoları, askeri bandoları bulunan büyük ve gelişmiş bir şehirdir. Bu müzik türünün yaşatılması, bando müzisyenliği yapan müzisyenlerin teşvik edilmesi ve desteklenmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın müzik türlerine yönelik bir diğer önemli sonucu etnik müziğin festival kapsamına girişinin festivalin başladığı yıldan tam 10 yıl sonra 1997'de gerçekleşmiş olması, takip eden yıllarda bu türe ait az sayıda örneğe yer verilmiş olması ve 2018'den itibaren bu türde herhangi bir konser yapılmamış olmasıdır. Ulusların etnik müzikleri nesilden nesile taşınması gereken değerleridir. Özellikle ülkemizde yıllardır süregelen böyle değerli festivaller, ülkenin tüm zenginliklerinin tanıtılması için fırsat olarak düşünülebilir. Halk ezgilerinin, halk müziğimizin hem en yalın haline hem de uluslararası platformlarda çok seslendirilmiş örneklerine ve Çağdaş Türk bestecilerinin etnik dokuyu barındıran eserlerine ihtiyaç olduğu bilinmektedir. Bu niteliklere sahip müzik türleri, senfonik orkestralarla seslendirilebilir. Yaşayan

halk ozanlarımız bu festivallerde büyük orkestralar eşliğinde ön plana çıkartılabilir, benzer şekilde miras niteliği taşıyan tarihi halk ozanlarımızın, şairlerimizin eserleri yaşatılabilir, tanıtılabilir. Bu görüşü destekleyen bir başka araştırmada, Sevda-Cenap And Müzik Vakfı'nın düzenlediği Uluslararası Ankara Müzik Festivali'nde yer alan Çağdaş Türk bestecilerini konu alan bir çalışma yürütülmüş ve araştırma kapsamında *Başman* ile yapılan görüşme şu şekilde aktarılmıştır:

Günümüzde, festivalin uluslararası niteliği göz ardı edilmeden Türk icracılara ve çağdaş Türk bestecilerinin eserlerine yer vermek ve özellikle bu eserlere ilk seslendiriliş imkânı yaratmak öncelikli konulardan biri haline gelmiştir. Ayrıca Vakıf, eski veya genç-orta kuşak Türk bestecileri olarak ayırım yapmaksızın festivale davet ettiği yabancı ülke orkestralarına Türk bestecilerinin eserlerinden repertuarlarına alma konusunda teklif götürmektedir. (Ünal, 2012, s. 11)

Araştırmada son olarak 1987 yılından günümüze festival konserlerine katılan icracıların yerli (f:54), yabancı (f:193), karma (f:17) olarak dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Yabancı icracılar festivalin düzenlendiği her yıl en yüksek sayıdadır. Festivalin bu anlamda uluslararası olma niteliğini yıllar içerisinde hiç kaybetmediği görülmüştür ancak festivalin uluslararası niteliğini koruyarak, Türk müzisyenlere festivalde daha yüksek sayıda yer verebilmesi, hem müzisyenlerimizin çalışmalarına teşvik hem de ülkemizin tanıtılmasına destek olabilir. Ancak 2008-2013 yılları arasında doğrudan ülkemizi temsil eden herhangi bir sanatçı veya müzik grubunun festivalde yer almamış olması dikkat çekicidir.

Kaynakça

- Aguado, L. F., Arbona, A., Palma, L. & Heredia-Carroza, J. (2021). How to value a cultural festival? The case of Petronio Álvarez Pacific Music Festival in Colombia. *Development Studies Research*, 8(1), 309-316. [10.1080/21665095.2021.1979417](https://doi.org/10.1080/21665095.2021.1979417)
- Atak, O., Tatar, S. ve Tunaseli, A. (2017). Kültürel miras oluşumunda festivallerin yeri ve önemi: Fethiye Müzik Köyü. *The Journal of International Social Research*, 10(52), 1396-1409. [10.17719/jisr.2017.1989](https://doi.org/10.17719/jisr.2017.1989)
- Ballantyne, J., Ballantyne, R. & Packer, J. (2014). Designing and managing music festival experiences to enhance attendees' psychological and social benefits. *Musicae Scientiae*, 18(1), 65-83. [10.1177/1029864913511845](https://doi.org/10.1177/1029864913511845)
- Biber Öz, N. (2001). İnsanın kültürel gelişiminde müzik eğitiminin önemi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 101-106. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/153174>
- Cudny, W. (2004). The phenomenon of festivals: Their origins, evolution, and classifications. *Anthropos*, 109(2), 640-656. <https://www.jstor.org/stable/43861801>
- Falassi, A. (1997). Festival, In T. Green (Ed.), *Folklore: An encyclopedia of beliefs, customs, tales, music, and art, Vol.1*, (295-302). Abc-Clio.
- Giorgi, L., Sassatelli, M., Santoro, M., Delanty, G., Chalcraft, J. & Solaroli, M. (2011). European art festivals: Strengthening cultural diversity. *Research-Socio-Economic Sciences and Humanities*. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1805104
- Işıklı, H. (2021). An ethnographic research into İzmir as a place of urban memory in the context of the International İzmir Festival (Tez No. 716614) [Doktora tezi, Ghent University]. Ulusal Tez Merkezi.
- İksev. (2022, 10 Temmuz). *Amaçlar ve Görevler*. <http://www.iksev.org/tr/hakkimizda/3/amaclar-ve-gorevler>
- İstanbul Festivali için teşebbüse geçildi. (1968, 26 Nisan). *Milliyet Gazetesi*. http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/f9bfjos7QE3A4CVcBcHRbA_x3D_x3D_
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayıncılık.
- Keleş, Y., Kaya, M., Kurt, A. ve Arslan, B. (2020). Kapıkaya Fest'e katılanların festivale ilişkin kalite ve değer algılarının belirlenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(2), 227-240. <https://dergipark.org.tr/en/pub/insanbilimleri/issue/59098/839673>

- Kurtuldu, M. K. (2021). Müziğin gücü. A. Canbay ve Z. Nacaklı (Ed.), *Müzik kültürü içinde* (s. 35). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Négrier, E., Agustí, L. B. & Guérin, M. (2013). *Music festivals, a changing world*. Michel de Maule.
- Polat, S., Polat, S. A. ve Halis, M. (2013). Kent kimliği kapsamında festivallerin değerlendirilmesi: Uluslararası Altın Safran Film Festivali örneği. *Journal of Tourism and Research*, 2(1), 69-85. <https://dergipark.org.tr/en/pub/turar/issue/39641/469085>
- Quinn, B. (2005). Arts festivals and the city. *Urban Studies*, 42(5/6), 927-943. 10.1080/00420980500107250
- Ronström, O., Malm, K. & Lundberg, D. (2001). Concerts and festivals: Public performances of folk music in Sweden. *The World of Music*, 43(2/3), 49-64. <https://www.jstor.org/stable/41699365>
- Tuncal, S. (2017). Toplum-sanat ilişkisi kapsamında İstanbul'daki müzik etkinlikleri (2000-2015) (Tez No. 461446) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Ünal, S. L. (2012). Sevdâ-Cenap And Müzik Vakfı'nın düzenlediği Uluslararası Ankara Müzik Festivalleri'nde çağdaş Türk bestecilerinin ve yorumcularının yeri (1985-2011) (Tez No. 317792) [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Yıldırım A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, Ş. E. (2019). Atatürk ve Beylerbeyi Balkan Festivali. *Anka Strateji Dergisi*, (12), 28-33. <http://ankaenstitusu.com/ataturk-ve-beylerbeyi-balkan-festivali/>